

سؤرفتار با سالمندان

دکتر وحید راشدی، عضو هیأت علمی دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی

حقایق کلیدی

- حدود ۱ نفر از هر ۶ نفر در افراد ۶۰ ساله و بالاتر در طی سال گذشته نوعی سؤرفتار در اجتماع را تجربه کرده اند.
 - نرخ سؤرفتار با سالمندان در موسساتی مانند خانه سالمندان و مراکز مراقبت طولانی مدت زیاد است و ۲ نفر از هر ۳ پرسنل گزارش داده اند که در سال گذشته مرتکب سؤرفتار شده اند.
 - سؤرفتار با سالمندان می تواند منجر به صدمات جسمی جدی و پیامدهای روانی طولانی مدت شود.
 - پیش بینی می شود بسیاری از کشورهایی که در حال پیر شدن جمعیت هستند، به سرعت در معرض سؤرفتار با سالمندان قرار بگیرند.
 - جمعیت جهانی افراد در سن ۶۰ سال و بالاتر بیش از دو برابر خواهد شد، از ۹۰۰ میلیون نفر در سال ۲۰۱۵ به حدود ۲ میلیارد در سال ۲۰۵۰.
- سؤرفتار با سالمندان یک عمل یک باره، تکرارشونده یا عدم اقدام مناسب است، که در هر رابطه ای که انتظار اعتماد وجود دارد، اتفاق می افتد و باعث صدمه یا پریشانی برای سالمندان می شود. این نوع خشونت نقض حقوق بشر است و شامل سؤرفتار جسمی، جنسی، روانی و عاطفی، مالی و مادی، رها کردن و بی توجهی بوده و سبب از بین رفتن جدی عزت و احترام سالمند می شود.

دامنه مسئله

سؤرفتار با سالمندان یک مشکل مهم بهداشت عمومی است. یک مطالعه در سال ۲۰۱۷ که براساس بهترین شواهد موجود از ۵۲ مطالعه در ۲۸ کشور از مناطق متنوع، از جمله ۱۲ کشور کم درآمد و متوسط بود، تخمین زده است که طی یک سال گذشته، ۱۵/۷ درصد از افراد ۶۰ ساله و بالاتر در معرض برخی از اشکال سؤرفتار قرار گرفتند.

احتمالاً در این آمار کم شماری شده است، زیرا تنها ۱ مورد از ۲۴ مورد سؤرفتار با سالمندان گزارش می شود، چون بخشی از افراد مسن از گزارش موارد سؤرفتار به خانواده، دوستان و یا مقامات ترس دارند. در نتیجه،

هر میزان شیوع احتمالاً دست کم گرفته می شود. اگرچه داده های دقیق محدود هستند، ولی مطالعه تخمین شیوع براساس کلیه مطالعات موجود، تعداد سالمندان مبتلا به انواع مختلف سوءرفتار را ترسیم می کند.

اطلاعات مربوط به میزان بروز مشکل در مؤسساتی مانند بیمارستان ها، خانه های سالمندان و سایر مراکز مراقبت طولانی مدت کمیاب است. با این حال، بررسی سیستماتیک و متاآنالیز مطالعات اخیر در مورد سوءرفتار با سالمندان در مؤسسات و جوامع که مبتنی بر خودگزارشی سالمندان بوده، نشان می دهد که میزان سوءرفتار در مؤسسات بسیار بالاتر از جامعه می باشد (جدول ۱).

تخمین سوءرفتار با سالمندان و انواع آن در مؤسسات، از کلیه مطالعاتی که داده ها را از کارمندان و افراد مسن و همچنین نزدیکان آن ها جمع آوری کرده بود، محاسبه شد. در مجموع ۹ مطالعه از ۶ کشور براساس خودگزارشی کارکنان در مورد ارتکاب سوءرفتار با هم تحلیل شدند. این یافته نشان می دهد که ۶۴/۲ درصد از کارکنان مرتکب نوعی سوءرفتار در یک سال گذشته شده اند. برآوردهای خودگزارشی از انواع سوءرفتار با سالمندان توسط کارمندان و ساکنان مسن تر، شباهت هایی را در بزرگی این مسئله نشان می دهد.

جدول ۱. بررسی سیستماتیک و متاآنالیز

نوع سوءرفتار	سوءرفتار در جامعه		سوءرفتار در مؤسسات	
	گزارش توسط سالمند		گزارش توسط سالمند یا نزدیکان	
شیوع کلی	۱۵/۷ درصد		داده ناکافی	
روانی	۱۱/۶ درصد		۳۳/۴ درصد	
جسمی	۲/۶ درصد		۱۴/۱ درصد	
مالی	۶/۸ درصد		۱۳/۸ درصد	
بی توجهی	۴/۲ درصد		۱۱/۶ درصد	
جنسی	۰/۹ درصد		۱/۹ درصد	
			۶۴/۲ درصد (۲ از ۳ نفر)	
			۳۲/۵ درصد	
			۹/۳ درصد	
			داده ناکافی	
			۱۲/۰ درصد	
			۰/۷ درصد	

اعمال سوءرفتار در مؤسسات می تواند شامل بستن بیماران، بی احترامی (به عنوان مثال رها کردن آن ها با لباس های کثیف)، عدم ارائه مراقبت کافی (مانند ایجاد زخم های فشاری)، مصرف داروهای بیش از حد یا مصرف کم دارو در بیماران و بی توجهی عاطفی و سوءرفتار باشد.

سوءرفتار با سالمندان می تواند منجر به صدمات جسمی شود؛ از خراش های جزئی و کبودی گرفته تا استخوان های شکسته و صدمات ناتوان کننده و عواقب روانی جدی و گاه طولانی مدت، از جمله افسردگی و اضطراب. برای افراد سالخورده تر، عواقب سوءرفتار می تواند به ویژه جدی و طولانی تر باشد. حتی صدمات نسبتاً جزئی نیز می تواند صدمات جدی و دائمی یا حتی مرگ را ایجاد کند. یک مطالعه پیگیری ۱۳ ساله

نشان داد که قربانیان سؤرفتار دو برابر بیشتر از افرادی که قربانی سوءرفتار نیستند، احتمال مرگ زودرس دارند.

در سطح جهانی پیش بینی می شود تعداد موارد سؤرفتار با سالمندان در حال افزایش باشد، زیرا بسیاری از کشورها به سرعت در حال پیر شدن هستند، که به دلیل محدودیت منابع ممکن است نیازهای آن ها نیز برآورده نشود. پیش بینی می شود تا سال ۲۰۵۰، جمعیت جهانی افراد ۶۰ ساله و بالاتر بیش از دو برابر شود؛ از ۹۰۰ میلیون نفر در سال ۲۰۱۵ به حدود ۲ میلیارد نفر، که اکثریت قریب به اتفاق آن ها نیز در کشورهای با درآمد کم و متوسط زندگی می کنند. اگر نسبت قربانیان سؤرفتار ثابت بماند، تعداد قربانیان به دلیل پیر شدن جمعیت به سرعت افزایش می یابد و تا سال ۲۰۵۰ به ۳۲۰ میلیون قربانی افزایش می یابد.

عوامل خطر

عوامل خطری که ممکن است پتانسیل سؤرفتار با یک فرد سالمند را افزایش دهد؛ در سطح فردی، روابط، جامعه و اجتماعی-فرهنگی قابل شناسایی است.

فردی

خطرات در سطح فردی شامل سلامت جسمی و روانی ضعیف قربانی و اختلالات روانی و سوء مصرف الکل و مواد در سؤرفتار کننده است. سایر عوامل سطح فردی که ممکن است خطرسؤرفتار را افزایش دهند شامل جنسیت قربانی و وضعیت زندگی مشترک است. در حالی که مردان سالمند نیز همانند زن سالمند در معرض خطر سؤرفتار قرار دارند، در برخی از فرهنگ هایی که زنان از وضعیت اجتماعی پایین برخوردار هستند، زنان سالمند در هنگام بیوه شدن در معرض خطر بی توجهی و سؤرفتار مالی قرار می گیرند (مانند ضبط اموال آن ها). همچنین ممکن است زنان در معرض خطر بیشتر از انواع مداوم و شدیدتر سؤرفتار و آسیب نیز قرار گیرند.

روابط

وضعیت زندگی مشترک یک عامل خطر سؤرفتار با سالمندان است. هنوز مشخص نیست که آیا همسران یا فرزندان بزرگ تر افراد مسن بیشتر احتمال دارد سؤرفتار کنند یا خیر. وابستگی فرد متجاوز به فرد مسن (اغلب مالی) نیز خطر سؤرفتار را افزایش می دهد. در برخی موارد، سابقه طولانی در روابط ضعیف خانوادگی نیز ممکن است در نتیجه استرس بدتر شود، خصوصاً وقتی فرد سالمند به مراقبت بیشتری وابسته می شود. نهایتاً، هرچه تعداد بیشتری از خانم ها وارد نیروی کار شوند و از اوقات فراغت کمتری برخوردار باشند، مراقبت از اقوام سالمند بیشتر شده و خطر سؤرفتار را افزایش می دهد.

جامعه

انزوای اجتماعی مراقبان و سالمندان و همچنین عدم حمایت اجتماعی از جمله عوامل خطر قابل توجهی برای سؤرفتار با سالمندان توسط مراقبین است. بسیاری از افراد سالخورده به دلیل از بین رفتن ظرفیت جسمی یا روحی یا مرگ دوستان و اعضای خانواده ایزوله شده اند.

اجتماعی-فرهنگی

عوامل اجتماعی فرهنگی که ممکن است خطر سؤرفتار از سالمندان را تحت تأثیر قرار دهد، شامل موارد زیر است:

- کلیشه های سنی که در آن بزرگترها به صورت آسیب پذیر، ضعیف و وابسته به تصویر کشیده می شوند؛
- فرسایش پیوندها بین نسل های یک خانواده؛
- سیستم های وراثت و حقوق، که در توزیع قدرت و کالاهای مادی در خانواده ها مؤثر است؛
- مهاجرت زوج های جوان و تنها گذاشتن والدین در جوامعی که افراد مسن به طور سنتی از فرزندان خود مراقبت می کردند؛
- کمبود بودجه برای پرداخت هزینه مراقبت.

در داخل مؤسسات نیز، سؤرفتار احتمالاً در مواردی رخ می دهد که:

- استانداردهای مربوط به مراقبت های بهداشتی، خدمات رفاهی و امکانات مراقبت از سالمندان پایین است؛
- کارکنان کمتر آموزش دیده، دستمزد مناسبی نداشته و بیش از حد کار می کنند؛
- محیط فیزیکی محدود است؛
- سیاست ها به جای ساکنان، به نفع مؤسسه عمل می کنند.

پیشگیری

بسیاری از راهکارها برای جلوگیری از سؤرفتار با سالمندان و اقدام در برابر آن و کاهش پیامدهای آن به کار گرفته شده است. مداخلات انجام شده - عمدتاً در کشورهای پردرآمد - برای جلوگیری از سؤرفتار شامل موارد زیر است:

- کمپین های آگاهی عمومی و حرفه ای
- غربالگری (قربانیان و سؤرفتار کنندگان بالقوه)
- برنامه های بین نسلی مبتنی بر مدرسه

- مداخلات پشتیبانی از مراقبان (از جمله مدیریت استرس و مراقبت های فرجه ای)
- تبیین سیاست های مراقبتی از مسکونی جهت بهبود استانداردهای مراقبت
- آموزش مراقبین در زوال عقل

تلاش برای پاسخ و جلوگیری از سؤرفتار بیشتر شامل مداخلات زیر می باشد:

- گزارش اجباری سؤرفتار به مقامات
- گروه های خودیاری
- خانه های امن و پناهگاه های اضطراری
- برنامه های روانشناختی برای سؤرفتار کنندگان
- راهنمایی برای ارائه اطلاعات و ارجاع
- مداخلات پشتیبانی از مراقب.

شواهد در مورد اثربخشی اکثر این مداخلات در حال حاضر محدود است. با این وجود، حمایت از مراقب بعد از سؤرفتار، احتمال بروز مجدد آن را کاهش می دهد و برنامه های بینابینی مبتنی بر مدرسه (برای کاهش نگرش های منفی اجتماعی و کلیشه ها نسبت به سالمندان) نویدبخش است، همان طور که حمایت از مراقب برای جلوگیری از سؤرفتار با سالمندان قبل از وقوع آن و آگاهی از این مسئله مهم است. شواهد نشان می دهد که خدمات محافظت از سالمندان و مراجعه به خانه توسط پلیس و کارمندان اجتماعی برای قربانیان سؤرفتار، ممکن است عواقب جانبی داشته باشد و باعث افزایش سؤرفتار با سالمندان شود.

بخش های چندگانه و همکاری بین رشته ای می تواند در کاهش سؤرفتار با سالمندان نقش داشته باشند، از جمله:

- بخش رفاه اجتماعی (از طریق ارائه خدمات حقوقی، مالی و مسکن)؛
 - بخش آموزش (از طریق آموزش های عمومی و کمپین های اطلاع رسانی)؛
 - بخش بهداشت (از طریق تشخیص و برخورد با قربانیان توسط کارکنان مراقبت های بهداشتی اولیه).
- در برخی کشورها، بخش سیستم بهداشتی نقش اصلی را در ایجاد دغدغه عمومی در مورد سؤرفتار با سالمندان بر عهده گرفته است، در حالی که در برخی دیگر، بخش رفاه اجتماعی رهبری را به عهده دارد.
- در سطح جهان، در مورد سؤرفتار با سالمندان و چگونگی پیشگیری از آن، به ویژه در کشورهای در حال توسعه اطلاعات کمی وجود دارد. دامنه و ماهیت مسئله تازه ترسیم شده است. بسیاری از عوامل خطر همچنان

مورد اعتراض قرار دارند و عواقب و شواهدی که برای جلوگیری از سؤرفتار با سالمندان مورد استفاده قرار گرفته محدودند.

پاسخ سازمان جهانی بهداشت

در ماه می سال ۲۰۱۶، مجمع جهانی بهداشت یک استراتژی و برنامه اقدام جهانی را پیرامون سالمندی و سلامت اتخاذ نمود که راهنمایی برای اقدامات هماهنگ در کشورها در مورد سؤرفتار با سالمندان، که با اهداف توسعه پایدار نیز هماهنگ است، فراهم می کند.

مطابق با استراتژی جهانی، سازمان جهانی بهداشت و شرکای خود برای جلوگیری از سؤرفتار با سالمندان از طریق ابتکاراتی که به شناسایی، کمیت و پاسخ به مشکل کمک می کنند، همکاری می کنند، از جمله:

- ایجاد شواهد در مورد دامنه و انواع سؤرفتار با سالمندان در محیط های مختلف (برای درک میزان و ماهیت این مشکل در سطح جهانی)، به ویژه در کشورهای کم درآمد و متوسط از جنوب شرقی آسیا، خاورمیانه و آفریقا، به دلیل این که اطلاعات کمی وجود دارد؛
- جمع آوری شواهد و تدوین راهنمایی برای کشورهای عضو و کلیه بخش های مربوطه برای جلوگیری از سؤرفتار با سالمندان و تقویت پاسخ آن ها به آن؛
- انتشار اطلاعات کشورها و حمایت از تلاش های ملی برای جلوگیری از سؤرفتار با سالمندان؛
- همکاری با آژانس ها و سازمان های بین المللی برای جلوگیری از این مشکل در سطح جهانی.

منابع

- Yon Y, Mikton CR, Gassoumis ZD, Wilber KH. Elder abuse prevalence in community settings: a systematic review and meta-analysis. The Lancet Global Health. 2017;5(2):e147-56.
- Yon Y, Ramiro-Gonzalez M, Mikton CR, Huber M, Sethi D. The prevalence of elder abuse in institutional settings: a systematic review and meta-analysis. European Journal of Public Health. 2019;29(1):58-67.
- Lachs MS, Williams CS, O'brien S, Pillemer KA, Charlson ME. The mortality of elder mistreatment. JAMA. 1998;280(5):428-32.

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people>

